

Dansk Selskab for
Psykosocial Rehabilitering

Lea Pedersen & Lisbeth Andreassen

Når dokumentation understøtter recovery

Fem undersøgelses svar på spørgsmålet:

“Hvad skal der til for at dokumentation giver mening – og understøtter den enkelte persons muligheder for at komme videre i livet?”

**Udgivet af Interessegruppen for dokumentation og forskning i
Dansk Selskab for Psykosocial Rehabilitering 2015**

Dokumentation der virker. Et forord

Dansk Selskab for Psykosocial Rehabilitering er blandt meget andet også vært for en Interessegruppe for dokumentation og forskning. Gennem nogle sæsoner har engagerede fagpersoner fra hele landet anstrengt sig for at træde nye stier i nutidens skov af dokumentation. Et af resultaterne af denne vandring er den rapport, du sidder med i hånden nu.

For tiden er der en stærk efterspørgsel efter dokumenteret effekt. De såkaldte randomiserede kontrollerede forsøg (RCT) betragtes vidt og bredt som the golden standard. Men der er her tale om en forskningsmetode, der systematisk udelukker både medarbejderes og brugeres erfaringer som relevante kilder til viden. (Det kan du læse mere om i en af vore andre udgivelser: Alain Topor & Anne Denhov, At arbejde evidensbaseret – en introduktion. Om erfaringer, praksis og videnskab, 2014).

Det er sjældent, der er nogen, der bekymrer sig om, hvordan (krav til) dokumentation påvirker de mennesker, den handler om. Men denne rapport går et skridt videre og stiller et positivt spørgsmål: Hvordan – og i hvilke udgaver – kan dokumentation understøtte personlig recovery? Besvarelsen sammenfatter erfaringer fra fem undersøgelser rundt om i landet. For Interessegruppen har valgt at indsamle viden ved at spørge medarbejdere og brugere i de psykosociale indsatser.

Dansk Selskab for Psykosocial Rehabilitering er stolte af at kunne præsentere denne rapport og dens visionære tilgang til arbejdet med dokumentation.

Mogens Seider
Formand, DSPR

Tonie Rasmussen
Næstformand, DSPR

Interessegruppen for dokumentation og forskning i Dansk Selskab for psykosocial rehabilitering eksperimenterer med forskellige arbejdsformer for, at få skabt vidensudvikling og gensidig inspiration, der er relevant for deltagerne og for selskabets medlemmer.

Indledning

Vi præsenterer her et forsøg på at samle erfaringer på tværs af landet ved at svare på et fælles spørgsmål.

“Hvad skal der til for, at dokumentation giver mening – og understøtter den enkelte persons muligheder for at komme videre i livet?”

Vi har valgt at styrke besvarelsen af dette spørgsmål gennem fem undersøgelser foretaget:

- Ved forskellige lejligheder
- Forskellige steder i landet
- Med forskellige metoder
- Indsamlet af forskellige mennesker.

De har været fælles om at undersøge det fælles spørgsmål ved at spørge medarbejder og/eller brugere i socialpsykiatrien. Besvarelse for besvarelse bekræfter eller svækker svarene hinanden på vejen mod mere sikre svar. Derudover har vi håbet på at få en rigdom af nuancer i besvarelsene bestemt af de forskellige forhold, som svarene er samlet ind under. I projektet har deltagerne (som alle er medlemmer af interessegruppen) gennemført forskellige små lokale undersøgelser for at finde svar på spørgsmålet. Hver undersøgelse er rapporteret og ligger på interessegruppens hjemmeside:

Fem undersøgelser er grundlaget for denne rapport:

1. En interviewundersøgelse af Lea Pedersen i Esbjerg
2. En interviewundersøgelse af Mette Strunge Dubert, Svendborg
3. Et seminar på Dansk Selskab for Psykosocial rehabilitering konference 2012, Knud Ramian
4. Et kenderseminar gennemført af Dorte Elleby, Mie Leer og Helle Vase, Aarhus
5. En erfaringsopsamling fra et kenderseminar, Irene Bendtsen, Det videnskabende netværk, Center Nørrebro

Denne rapport, beskriver og samler de fællestræk og tendenser, som vores forskellige undersøgelser viser.

Hovedspørgsmålet bliver forsøgt besvaret gennem 5 underspørgsmål, som hver især samler de elementer som er vigtige, når dokumentation skal understøtte en recovery proces. Vi har illustreret teksten med formuleringer, der ligger tæt op ad, de oprindelige udsagn i delundersøgelserne.

Lea Pedersen og Lisbeth Harkes Andreassen

Hvordan forstås dokumentation?

Fælles for alle undersøgelser er, at der har været brug for at klarlægge eller diskutere hvordan dokumentation kunne forstås, og hvad dokumentation kunne være sådan, at der fremkom en fælles forståelse. Denne fælles forståelse dannede herefter grundlag for den enkelte undersøgelse.

Et krav fra myndighed / systemverdenen

- Dokumentation forstås som en garant – et bevis for det arbejde der ydes. Dokumentation bliver den metode der fortæller hvad vi gør, hvorfor vi gør det, og hvordan det virker. Både fag- og borgerperspektivet deler denne opfattelse.
- Borgere i de fem undersøgelser deler generelt den opfattelse og forståelse, at dokumentation hovedsagligt er et krav fra myndighed eller fra det tilbud, de er tilknyttet.

Et redskab i en recoveryproces

- Dokumentation opleves som et redskab, der kan hjælpe og understøtte en Recoveryproces.
- Dokumentation er et redskab, der sikrer, at individuelle mål bliver nået.

Hvad kan recoveryunderstøttende dokumentation være?

De fem forskellige undersøgelser viser et mangfoldigt og kreativt billede af, hvad dokumentation kan være. Alle de former for dokumentation som beskrives her, er dokumentationsformer og redskaber, som både borgere og medarbejdere anser som fremmende og understøttende for en recovery proces.

Dokumentation kan være:

- Et ugeskema, – et selv opfundet system. Oversigt over ugens aftaler og opgaver med brug af farver og systemer til at skabe struktur og overblik.
- Arbejdsbøger med spørgsmål/opgaver, fx: Personlig arbejdsbog, hvor borger undersøger og dokumenterer det positive selv-billede, det der er svært i dagligdagen og på handlemuligheder. Den kan indeholde kriseplan og anden kortlægning af risikosituationer og tilhørende handlemuligheder.
- Nada registeringsark hvor man kan følge med i hvordan ens symptomer reduceres.
- Billedlige dokumentations former, fx fotos, malerier og strikketøj, der illustrerer den aktuelle 'status'.
- Målsætningsdokumenter fx ved forventnings- og mål samtale ved kursusforløb, handleplaner samt mål for afgrænset handling/aktivitet.
- Kalender med korte stikord om for eksempel dagens humør og hændelser.
- Logbog fx i forbindelse med kursusforløb, hvor borger efter eget valg skriver fx tanker og refleksioner.

- Midtvejs evalueringer der kan hjælpe med at have indflydelse på de ændringer, der skal ske for, at hjælpen/tilbuddet bliver bedre og mere meningsfuldt resten af tiden, og borgernes bidrag bliver vigtig for det videre forløb.
- Recoverystjernen og stjerneplanen der kommer hele vejen rundt om personen – og giver anledning til gode delmål og mål opnåelse.
- Kontaktsociogrammet der er brugbar i forhold til ændringer i relationernes netværk, meget konkret og hverdags nært.
- Forandringskompasset, hvor der er en grundig udredning om fordele og ulemper i forhold til en Recoveryproces.
- Fit skemaer hvor der er en grundig udredning om fordele og ulemper i forhold til en Recoveryproces.

“Der skal være metodefrihed, og mulighed for at vælge mellem flere former for dokumentation”

Hvad skal der til, for at dokumentationen understøtter recovery processer?

De fem undersøgelser belyser og fremhæver, gennem borger- og fagperspektiver, en række essentielle forudsætninger, og virksomme forhold som giver dokumentation værdi.

Dokumentation er understøttende:

Når dokumentation formidler overblik, retning, proces og resultat:

- Dokumentation skal indeholde konkrete handleplans mål, som omfatter samspillet; Borger – tilbud – myndighed.
 “Dokumentationen skal indeholde et helhedsbillede af en selv. Hvor er der ressourcer og hvor skal der sættes ind? Dokumentation er dermed medvirkende til at klarlægge eget nuværende funktionsniveau.” citat
- Der skal bruges systematiserede dokumentationsmetoder, hvor der sker læring for begge parter. Relation, dialog og proces skal gå hånd i hånd.
 “Dokumentationen skal indeholde mål og procesbeskrivelser på vejen der til. På den måde skabes der overblik og synlighed over fremgang”. Citat

Når dokumentation er genstand for refleksion:

- Dokumentationen synliggør ressourcerne for den enkelte, og for personalet som støtter.
- Beskrivelse af egne ressourcer, grænser, hvad der er svært, risikosituationer.(lærer sig selv at kende).
- I gruppesammenhænge hvor bruger støtter bruger; At kunne genkende den andens udfordringer fra sig selv.
- At der bliver reflekteret over både positive og svære ting.
- Refleksion over hvad der kan være angstprovokerende ved positive forandringer.
- Vigtigt at det er brugerens egne ord og formuleringer.

Når dokumentation er middel til dialog- og samarbejde:

- Når dokumentation bruges i samarbejdet – borger og personale imellem.
- Når dokumentation støttes op af jævnlige snakke og ikke i sig selv bliver det vigtigste i relationen.

Når dokumentation giver mening for brugeren / borgeren:

- Værdien af dokumentation er kontekstafhængig. Dokumentation i sig selv giver ikke mening, fortæller de fleste. Det giver først mening i forhold til specifikke områder, som den understøtter og som den enkelte borger har været med til at udvælge.
- Det pointeres generelt at dokumentationen skal tilpasses den enkelte borger med muligheden for fleksibilitet, så den enkelte får ejerskab på form og indhold. Dokumentation opleves hæmmende for borgerens recoveryproces, hvis ikke det tager udgangspunkt i, hvad der giver mening for den enkelte.
- Dokumentationen må ikke røve tid fra relationen mellem borger og professionelle, og må derfor være et meningsfyldt procesredskab for både bruger og medarbejder.

- Den enkelte borger skal kunne sige fra, hvis dokumentation ikke giver mening.
- Personlige rettigheder er vigtige. Det skal være tydeligt hvad dokumentationen skal bruges til og hvilken sammenhæng den indgår i, i forhold til myndighed.
- Dokumentation skal være nærværende og i et sprog borgeren forstår.
- Der skal være metodefrihed, og mulighed for at vælge mellem flere former for dokumentation.

Når dokumentation er bevidnelse af recoveryrejsen:

- Det opleves virksomt når dokumentation foregår sammen med en gennemgående støtteperson og/ eller en gruppe af ligsindede. Det giver mulighed for feedback fra andre og vidensudveksling. De andre er vidner til det positive/forandring – og kan hjælpe med at huske/ i talesætte.
- Bevidnelse af en forandring er en understøttende faktor. Dokumentation husker på hvordan det er, minder én om det der var, når "det står sort på hvidt".

Hvilke synlige/oplevede effekter har dokumentation haft?

I de fem undersøgelser er det belyst hvilke synlige og oplevede effekter dokumentation kan have på recovery-processen. Det belyses ud fra et borgerperspektiv og et medarbejderperspektiv. Nogle fællestræk og tendenser i undersøgelseerne er:

Dokumentation strukturerer og synliggør:

- Dokumentation kan skabe sammenhæng. Det kan være med til at fastholde og huske ønsker og drømme, fastsætte mål og delmål i et samarbejde. Her hentydes overvejende til handleplansarbejdet i form af programteori/ pædagogisk plan og status-

dokument. Statusdokumentet hjælper med at huske, og se tilbage.

- Dokumentation understøtter overblik – hvilket minimerer stress, giver mere ro og overskud til at tage en dag af gangen, og færre bekymringer over fremtiden.

- Dokumentation hjælper med at huske. "Ikke at huske" er en af de væsentlige barrierer for at tage magt over eget liv, en af de væsentlige udfordringer for struktur og samarbejde. Her fremhæves brug af egen kalender som en vigtig form for dokumentation, for flere.

Dokumentation skaber empowerment:

- Når borgere selv er med til at dokumentere på alle niveauer øges graden af medbestemmelse og oplevelsen af magt over eget liv.
- Dokumentation kan medvirke til ny bevidsthed hos borgeren:

"Det har haft effekt på borgerens syn på sig selv og egne erkendelser i processen. Og det har gjort en borger gladere". Citat

En borger har "Fået øje på at meget i mit liv i virkeligheden var anderledes, end jeg troede det var. Det gjorde en forskel at se mine egne svagheder i lyset af min opvækst (med overgreb og omsorgssvigt). Det gav mig nye udviklingsmuligheder, og troen på at jeg kunne komme videre." citat

"Det var hårdt at se på og nedskrive de ting, som gør ondt i mit liv. Men samtidig også en øjenåbner for alle de styrker jeg også besidder – side om side med svaghederne."Citat

Dokumentation fører til nye mestringsstrategier

- En borger har "Fået handleredskaber ift at vende negative tanker/dårlige dage. Er blevet gladere". Citat

Dokumentation kan medvirke til ændret adfærd og handlemønstre:

Eksempelvis at dokumentere:

- Et forbedret fysik velbefindende.
- Ændrede kost- og motionsvaner.
- Ændret uddannelsesretning.
- En stillingtagen til og ændret af netværk og omgangskreds.
- Flere mestringsstrategier i forhold til ophør af misbrug.

Hvilke krav stiller det til fagfolk?

Gennem de fem undersøgelser tegner der sig et billede af, hvilke krav og kompetencer arbejdet med meningsfuld dokumentation fordrer i samarbejdet, for at understøtte den enkeltes recovery proces.

- Fagfolk skal turde afgive magten og gøre dokumentation til et aktivt og individuelt proces- og udviklingsredskab.
- Fagfolkene skal tilbyde jævnlige snakke og støtte til at fastholde borgerens eget fokus via dokumentation.
- Fagfolkene skal være i stand til at skabe sammenhæng imellem borgerens individuelle dokumentationsredskaber og de mere formelle dokumentationskrav.
- Fagfolk skal kunne støtte borgeren i at skabe mening med dokumentation og gennem denne meningsskabelse understøtte håbet om at komme sig. Meningsskabelsen drejer sig både om dokumentation som praksis og selve dokumentationens faktiske indhold.

Opsummering

Vi spurgte; Hvad skal der til for, at dokumentation giver mening og understøtter den enkeltes persons mulighed for at komme videre i livet? – og fik svar;

Generelt opfatter borgere og fagfolk dokumentation på den ene side som et krav fra myndighed, og det tilbud borgeren er tilknyttet. På den anden side opfattes dokumentation også som et redskab eller en metode, der kan understøtte en recovery proces.

Videre kan dokumentation synliggøre hvad fagfolk gør, hvorfor de gør det og hvordan. Dokumentation bliver dermed en garant for det arbejde, der udføres set fra fagfolks perspektiv.

Dokumentation kan være rigtig mange ting lige fra statusdokument og handleplaner til billedlige dokumentationsformer såsom fotos, malerier eller strikketøj.

De forskellige undersøgelser har fællestræk, der angiver virksomme processer- og eller præmisser i selve dokumentationen, der understøtter Recoveryprocesser. Dokumentation der understøtter recovery kendetegnes ved at

formidle overblik, retning, proces og resultat, være genstand for refleksion, et middel til dialog og samarbejde, give mening for borgeren og fungere som bevidnelse af recoveryrejsen.

Undersøgelserne viser, at dokumentation som procesværktøj kan frembringe synlige effekter der understøtter og bevidner en recoveryproces. Effekterne er skabelse af sammehæng, overblik, hjælp til at huske, øget empowerment og ændring af adfærd i forhold til sundhed, uddannelse, dannelse af netværk samt ophør af misbrug.

Fagfolk skal kunne "noget", have kompetencer for at dokumentation understøtter recoveryprocesser. De skulle kunne turde afgive magt, tilbyde jævnlige dialoger vedrørende dokumentation, kunne skabe sammenhæng mellem borgers individuelle behov og de mere formelle krav og støtte borgeren i, at skabe mening i dokumentationen.

“Dokumentation kan være mange ting lige fra et statusdokument og handleplaner til billedlige dokumentationsformer såsom fotos, malerier eller strikketøj”

Vi anbefaler på baggrund heraf:

- **Mest mulig brugerdeltagelse og fokus på sprogligt ejerskab i formuleringerne.**
- **Skab dokumentation der bemyndiger borgeren.**
- **Tænk dokumentation bredt.**
- **Undgå fag- og system-monopol på dokumentationsredskaber.**
- **Skab meningsfulde dokumentationsprocesser der tilgodeser borgers individuelle behov og samtidig imødekommer de mere formelle krav fra systemverdenen.**
- **Understøt en kultur der anerkender dokumentations betydning for en recovery proces hvor retning, mål, proces og resultater kan synliggøres og hvor nye erkendelser opstår.**

Henvisninger

Alle rapporter kan downloades gratis fra interessegruppens arkiv:
<http://knudramian.pbworks.com/w/page/39691881/DSPR%20arkivet>

Elleby, D. and H. Vase (2014). Fortællinger om dokumentation, der giver mening på vej mod recovery.

Vidensopsamling fra et seminar i foråret 2014, . Aarhus, Socialpsykiatri og udsatte voksne, Aarhus Kommune: 9 sider + 4 bilag.

Bendtsen, I., et al. (2014). Dokumentationens betydning for recovery-processen, Center Nørrebro: 19 sider + 15s.bilag.

Pedersen, L. (2012). Dokumentation og recovery – Inspirationshefte for borgere og medarbejdere, Udviklingsafdelingen, Socialt rehabiliteringscenter, Esbjerg: 7 sider + Bilag.

Dubert, Mette S. (2012) Dokumentationens betydning for recoveryprocessen. Interviews af borgere og medarbejdere i Socialpsykiatrien i Svendborg, Svendborg, 9 sider

Ramian, K. (2015). Kan erfaringer blive til viden? – Metodeerfaringer fra Projekt "Recovery og dokumentation" Århus, Interessegruppen for dokumentation og forskning: 32 sider.

Vil du vide mere kan du kontakte

En interviewundersøgelse af Lea Pedersen, uddannelseskonsulent, Udviklingsafdelingen, Socialt Rehabiliteringscenter, Esbjerg Kommune:

leand@esbjergkommune.dk · tlf. 76 16 97 09

En interviewundersøgelse af Mette Strunge Dubert, Faglig konsulent socialpsykiatrien, Svendborg Kommune:

Mette.Strunge.Dubert@svendborg.dk, tlf 62 23 39 28

Et seminar på konference om Psykosocial rehabilitering konferen 2012, Knud Ramian, CFK Region Midtjylland Århus

knud@ramian.dk, tlf 53 53 17 81

Et kenderseminar gennemført af Dorte Elleby, Mie Leer og Helle Vase, Aarhus. Dorte Elleby, Udviklingskonsulent, Socialpsykiatri og udsatte voksne, Center for boområdet.

del@aarhus.dk, tlf 87 13 34 29

En erfaringsopsamling fra et kenderseminar, Irene Bendtsen, Leder, Idrætshuset & Det videnskabende netværk, Center Nørrebro

Irene Bendtsen, zb24@sof.kk.dk, tlf: 31 61 47 45

Interessegruppen for dokumentation og forskning 2015 har tilsluttet sig denne sammenfatning af undersøgelserne. Interessegruppen består ud over de allerede nævnte af:

Ruth Hauerberg Thygesen, lektor, Via university, Pædagoguddannelsen, Aarhus

Agnete Neidel, Konsulent, ViHS, Socialstyrelsen, København/Odense

Kristine Backholm, Socialfaglig konsulent, Type2Dialog, Lyngby

Lene Kalstrup, Leder, Videns- og kompetencecenteret, Fagcenter for Socialpsykiatri, Aalborg kommune.